

HARRAN ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ

**II. ULUSLARARASI
MEVLİD-İ NEBİ SEMPOZYUMU**

HZ. PEYGAMBER VE AİLE

18 KASIM 2019

TEBLİĞLER KİTABI

ŞANLIURFA

Kitabın Adı

II. Uluslararası Mevlid-i Nebi
Sempozyumu Tebliğler Kitabı

ISBN No

978-605-031-596-7

Editör

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah KARTAL

Yayının Sahibi

Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Adına Prof. Dr. Celil ABUZAR

Yayın Tarihi

31 Aralık 2019

Mizanpaj

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah KARTAL

Elektronik Yayın Adresi

<http://ilahiyat.harran.edu.tr/tr/sempozyum/sempozyumlar/>

Tebliğ içeriklerinin bütün hukukî ve akademik sorumluluğu yazarlarına aittir.

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları
Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne aittir.
Bütün hakları saklıdır.

Kitabın tümü, bir bölümü ya da bazı bölümleri
Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin yazılı izni olmadan
herhangi bir yolla basılamaz, çoğaltılamaz ve dağıtılamaz.

© Copyright 2019 by Harran University Faculty of Theology.
All rights reserved.

No part of this book may be printed, reproduced or
distributed by any means without the written permission of
Harran University Faculty of Theology.

İSLÂM AİLESİNİN TEMELLERİ

Ali Akpınar*

Özet

İnsanlık tarihi kadar kadîm bir müessese olan aile, Kur'ân'a göre Allah'ın ayetlerinden bir ayet olarak nitelendirilir. *İçinizden, kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp; aranızda muhabbet ve rahmet var etmesi, O'nun varlığının ayetlerindendir. Bunlarda, düşünen toplum için dersler vardır.*¹ Ayet, Yüce Yaratıcının erişilmez kudretini gösteren, O'na götüren alamet, belge demektir. Buna göre aile bir ayet gibi saygıyla ele alınması, üzerinde derinlikli düşünülerek okunması ve itinayla korunması gereken bir kurumdur.

Kur'ân'ın *İçinizdeki bekârları, kölelerinizden ve cariyelerinizden iyi olanları evlendirin. Eğer yoksul iseler, Allah onları lütfu ile zenginleştirir. Allah lütfu bol olan- dır, bilendir*² ayeti, Peygamberimizin *Nikâh benim sünnetimdir, kim benim sünne- timden yüz çevirirse benden değildir*³ gibi sözleri doğrultusunda İslâm ailesi Allah'ın emri, Peygamberin kavliyle kurulur. Aslında ailenin temelini oluşturan bu cümle İslâm ailesinin patentidir. Dolayısıyla aile bu cümlenin gerekleri doğrultusunda İslâmî ölçülere göre kurulmalı, bu cümle doğrultusunda korunmalı ve sürdürülme- lidir. İslâm'da geçici/sürelî nikâh denilen mut'anın yasaklandığı düşünülürse İslâm ailesi, ömür boyu sürmesi hedeflenen ve hatta cennette de devam edeceği ümit edilen bir kurumdur. Kur'ân ayetlerinde, cennetliklerin eşleri ve zürriyetleriyle birlikte cennette ağırlanacağı belirtilir.⁴ Her konuda olduğu gibi yaptığı evlilikleriyle de bizlere en güzel örneği sunan Peygamberimizin kurduğu bu aile yuvaların- da zaman zaman bir kısım problemler yaşanmış olsa da aile yuvasının yıkılması söz konusu olmamıştır.

* Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, lakpinar1@gmail.com

¹ Rûm 30/21.

² Nûr 24/32.

³ Buhari, Nikah 1; Müslim, Nikah 5; Nesâî, Nikah 4.

⁴ bkz. Ra'd 13/23, Yâsîn 36/55-56, Gâfir 40/8, Tûr 17-21.

Çarelerin tükendiği aşamada boşa(n)ma bir çıkış yolu olarak önerilse de kurulan ailede asıl olan yuvanın huzurlu bir şekilde devamıdır. Kuruluş bu hedefe yöneliktir, alınan tedbirler bu hedef içindir, kurulan aile ile oluşan iki taraf ailelerinin yakınlaşması da çiftlerin bu hedefi gerçekleştirmelerine yardımcı olma amacına yöneliktir. Bu yüzden ailenin başkahramanları karı koca bu bilinçte olmalı, ailenin kurulmasına maddî ve manevî olarak yardımcı olan akrabalar da bu bilinç doğrultusunda hareket etmelidir. Bugün aile kurumunda görülen çözümler, tarafların bu bilinçten yoksun olmalarından kaynaklanmaktadır.

Bu tebliğimizde İslâm ailesinin Kur'ân ve Sünnet temellerini ortaya koyduktan sonra, bu temel ilkelerin teoride kalmadan pratik hayata yansımaları için yapılması için gerekenlerin neler olabileceği tartışılacaktır. Bunun için bir kısım problemlere rağmen varlığını sürdüren ve Kur'ân'da anılan *Hz. Âdem ve ailesi*, *Hz. Nuh ve Ailesi*, *Hz. İbrahim ve Ailesi*, *Hz. Eyyub ve Ailesi*, *Hz. Muhammed ve Ailesi* gibi aileler ve onlarla ilgili anlatımların mesajları örnek olarak sunulacaktır.

1. Cennet Temelli Aile Yuvası:

Aile yuvası cennette kuruldu. Önce Hz. Âdem yaratıldı, ardından eşi Hz. Havva yaratıldı. Onlarla başladı hayat ve onlarla kuruldu ilk aile. *Ey Âdem dedik, sen ve eşin cennete yerleşin, orada olandan istediğiniz gibi bol bol yiyin, yalnız su ağaca yaklaşmayın; yoksa zalimlerden olursunuz.*⁵ Onlar karı koca birlikte yaşadılar cenneti. Sonra yasak meyveden yediler. Birlikte çıkarıldılar cennetten, birlikte tevbe ettiler ve tevbeleri kabul oldu. Bu sefer ilk aile onlarla dünyada devam etti. Hz. Âdem-Hz. Havva çiftinden çoğalan erkek ve kadın çiftler yeni aileler kurdular, insanlığın nesli aile yuvasıyla devam etti.

Aile pek çok peygamberin de hayatında vardı. *And olsun ki, senden önce nice peygamberler gönderdik; onlara eşler ve çocuklar verdik.*⁶ İnsanlığın önderleri kurdukları aile yuvalarıyla insanlığa örnek oldular. Onların soyundan pek çok insan yetişti. Cennette kurulan aile, dünya hayatında taraflara cennet hayatını yaşatması gereken bur kutlu yuvadır. İslâm ailesinde karı-koca birbirlerinin cenneti, çocuklar da cennet meyveleri mesabesindedir. Bireyler birbirlerini böyle görmelidirler.

⁵ Bakara 2/35; A'râf 7/19.

⁶ Ra'd 13/38.

Temeli cennette atılan aile yuvası dünya hayatında hep devam etti, Ahiret yurdunda da devam edecektir. Yüce Rabbimiz, cennetlikleri bize anlatırken onların eşleriyle ve zürriyetleriyle birlikte cennette ağırlanacaklarını haber verir. *İşte onlara bu dünyanın iyi sonucu, girecekleri Adn cennetleri vardır; babalarının, eşlerinin, zürriyetlerinden iyi olanlar da oraya girerler.*⁷ *Onlara şöyle denir: Siz ve eşleriniz, ağırlanmış olarak cennete giriniz.*⁸ *Doğrusu bugün, cennetlikler nimetlerle meşguldürler. Onlar ve eşleri gölgeliklerde, tahtlar üzerine yaslanmışlardır. Orada meyveler ve her istedikleri onlarındır. Merhametli olan Rab katından onlara selam vardır.*⁹ Dolayısıyla evliliğe adım atan eşler, yalnızca bu dünya hayatında birbirlerine eş seçmekle kalmıyorlar, onlar aynı zamanda cennet yoldaşı da seçmiş oluyorlar. Bunun için eş seçerken birbirlerine cenneti kazandıracak adayları tercih etmelidirler. Nitekim Peygamberimiz bir hadislerinde aile yuvasının kuruluş amaçlarını açıklarken, cenneti kazandıracak eş seçimine özellikle vurgu yapar ve mealen şöyle buyurur: *Dört amaç için yuva kurulur: Zenginlik, güzellik, asalet ve din. Sen dini seç/dini esas al, iki yakan bir araya gelsin/ işlerin rast gitsin/ellerin dert görmesin.*¹⁰

Bizim kültürümüzde aile yuvası *Allah'ın emri, Peygamberin kavliyle* kurulur. Çünkü Yüce Allah emretmiştir aile yuvası kurmayı. Peygamberimiz de kurduğu aile yuvası örneği ile bizlere en güzel modeli sunmuştur. O da bizleri, aile kurmaya teşvik etmiştir. Hayat Düsturumuzda aile yuvası kurmayı teşvik eden, aile yuvasının huzurlu bir şekilde varlığını sürdürebilmesi için gerekenleri açıklayan pek çok ayet yer alır. Bu konuda Peygamberimizden de pek çok hadis gelmiştir: *İçinizdeki bekârları, kölelerinizden ve cariyelerinizden iyi olanları evlendirin. Eğer yoksul iseler, Allah onları lütfu ile zenginleştirir. Allah lütfu bol olandır, bilendir.*¹¹ *Nikâh benim sünnetimdir. Kim benim sünnetimden yüz çevirirse o benden değildir* Evlenin, zira ben kıyamet günü diğer ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla iftihar edeceğim.¹² *Gençler, sizden evlenmeye güç yetiren evlensin. Zira o gözü ve namusu haramdan korur. Evlenmeye güç yetirmeyen de oruç tutsun. Çünkü oruç haramdan koruyan kalkandır.*¹³

⁷ Ra'd 13/23.

⁸ Zuhuruf 43/70.

⁹ Yasîn 36/55-58.

¹⁰ Buhârî, Müslim, Ebû Davûd, İbn Mâce.

¹¹ Nûr 24/32.

¹² İbn Mâce, Nikâh 1.

¹³ Buhârî, Müslim.

Allah'ın emri, Peygamberin kavliyle cümlesi İslâm ailesinin patentidir. Çiftler Allah ve Rasûlünün ölçüleriyle dünya evine girerler. Evlilik öncesi söz kesimi, nişan, nikâh ve düğün merasimleri hep bu ölçüler çerçevesinde olur. Evlilik sonrasında da aile hayatında hep bu ölçülere göre hareket edilir. Anlaşmazlıklar bu ölçülere göre çözüme kavuşturulur. Zira ailede kadın erkek birbirini Yüce Yaratıcının emaneti olarak görürler ve o emanete ihanet etmemeye gayret sarf ederler. *Ey insanlar, siz kadınları Yüce Allah'ın emaneti olarak aldınız!*¹⁴

Sorumluluğu öteleyip hakkı önceleyen batı kültürüne karşın bizim kültürümüz, sorumlulukları önceler. Haklar sonra gelir. Kişiler önce sorumluluklarını yerine getirmeli, haklarını hak etmelidirler. Çalışan hak etmeden ücret almaz. Önce çalışır hak eder, sonra ücretini helalinden alır. Aile ilişkilerinde de bu böyledir. Konu ayet ve hadislerle tespit edilmiştir: *Kadınların yükümlülükleri kadar meşru hakları vardır...*¹⁵ *Kadınlarına karşı iyi davranın. Onlar sizin yardımcılarınızdır. Hanımlarınız üzerinde sizin hakkınız vardır, hanımlarınızın da sizin üzerinde hakları vardır.*¹⁶ *Kıyamet günü ilk hasımlaşacak olanlar karı kocalardır.*¹⁷ Aile bireyleri birbirlerine karşı önce sorumluluklarını yerine getirmelidirler. Aile reisi sorumluluğunu yerine getirirse karısının ve çocuklarının haklarını ödemiş olacaktır. Aynı şekilde kadın, aile içerisinde sorumluluklarını yerine getirirse kocasının hakkını ödemiş olacaktır. Benzer şekilde çocuklar, sorumluluklarını yerine getirseler, anne babalarının haklarını ödemiş olacaklardır. Bu, iki tarafın diğer akrabaları için de böyledir. Ancak her birey sorumluluğunu düşünmeden ve layığı ile yerine getirmeden hak arama peşine düşünce yuvada sorunlar baş gösterecektir.

Ailede mutluluk yahut ailenin mutsuzluğu, karı kocada kalmaz, diğer akrabalara ve nihayet topluma da yansır. Onun için güçlü toplumlar, güçlü ailelerden oluşur. Mutlu ve huzurlu ailelerin oluşturduğu toplumlar da mutlu ve huzurlu olurlar. Bu yüzden aile yuvasının tüm sorumluluğu yalnızca karı kocanın omuzlarına yüklenmemelidir. Bu konuda onlardan daha çok tecrübe sahibi olan büyüklere önemli sorumluluklar düşmektedir. Tarafların anne babaları/kayın vâlide ve kayınpederler, çiftler için anne ve babanın yerine kâim olduklarını unutmamalıdır.

¹⁴ Veda Hutbesinden.

¹⁵ Bakara 2/228.

¹⁶ İbn Mâce, Nikâh 1851.

¹⁷ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, IV, 148.

Kur'ân'a göre, aile yuvası Yüce Allah'ın ayetlerinden bir ayettir. *İçinizden, kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp; aranızda muhabbet ve rahmet var etmesi, O'nun varlığının belgelerindendir. Bunlarda, düşünen millet için dersler vardır.*¹⁸ Buna göre ailenin bireyleri aile yuvasını ve o yuvada birbirlerini bir ayet olarak görmeli ve birbirlerine saygı duymalıdır.

İnsanlık tarihi çok sayıda tabîi afet, salgın hastalık, bitmek bilmeyen savaşlara tanık olmuştur. Bütün bunlara rağmen kâinatta kadın ve erkek sayısı dengeli bir şekilde devam etmektedir. Bu da Yüce Yaraticının hikmet ve erişilmez kudretinin göstergelerindendir. İnsan nesli diğer canlılardan çok farklı olarak esasları bizzat Yüce Yaraticı tarafından belirlenen nikâh ibadeti vasıtasıyla çoğalmakta ve varlığını sürdürmektedir. Bu beraberlik cinsel arzuları yerine getirmenin ötesinde uzun birliktelikleri beraberinde getirmektedir. Yüce Rabbimiz, hayvan türlerinin aksine nikâhlı beraberlik sayesinde yalnızca insan türünün üremesi ve varlığını sürdürmesi gerçekleşmemiş, aynı zamanda bir medeniyet kurulmuştur. Kadın ve erkeğin fıtratına kazınan yuva kurarak sükûnet ve huzura kavuşma, çoğalma arzusu aile medeniyetinin oluşmasını sağlamıştır. Bu düzen şans eseri değil, Yüce Rabbin lütfu ile gerçekleşmiştir.¹⁹ Elmalılı'nın da belirttiği gibi evlenme vasıtasıyla gerçekleşen sevgi ve muhabbet hayvanlar gibi yalnızca kızışma anında değil bir ömür boyu sürer.²⁰ Yüce Allah'ın bu aile ayeti sayesinde insan annelik, babalık gibi çok önemli unvanlar elde etmiştir. Hakkı Yüce Yaraticının hakkından hemen sonra gelen, ayakları altına cennet serilen bir makam.

Karı koca bir ömür boyu bir arada yaşarlar. Onların bu birlikteliğinde sevgi vardır, saygı vardır, merhamet vardır, vefa vardır. Ailede cinsellik bağları zayıflayıp tükense de asla tükenmeyen, hatta artarak devam eden çok önemli erdemler aile yuvasını ayakta tutacaktır. Onun için ayette *mevedde ve rahmet* kavramlarının özellikle yer alması son derece anlamlıdır. Müfessirlerimizce *mevedde sevgi (hub-cimâ')*; *rahmet evlat* olarak anlaşılmıştır.²¹ Karı koca birbirlerini severler ve birbirlerine merhamet ederler. Mevedde kavramında daha çok cinsellik ve rahatlık vardır, rah-

¹⁸ Rûm 30/21.

¹⁹ Bkz. Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'ân*, Rûm 30/21.

²⁰ Bkz. Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili*, Rûm 30/21.

²¹ Bkz. Yahya b. Selâm, *Tefsîru Yahya b. Selâm*, Rûm 30/21, Beyrut 2004; Mâtürîdî, Zemahşerî, İbn Atıyye, Râzî, Kurtubî, Nesefî gibi sonraki müfessirler de bu görüşü paylaşmışlardır.

mette ise hastalık, bela ve musibet zamanlarında acıma duygusu vardır.²² Bir adam Peygamberimize gelip şunları söyledi: *Ey Allah'ın Rasûlü, her zaman hayret ettiğim bir şey vardır, gerçekten ilginçtir. Adam, daha önceden hiç tanımadığı bir kadınla dünya evine girince, o hayatta en sevdiği şey oluveriyor! Peygamberimiz onun bu söylediklerini ayeti okuyarak onayladı: Yüce Allah aranızda sevgi ve rahmet koydu...*²³

İbn Abbas, *kişinin eşine sevgi beslemesi mevedde, başına bir sıkıntı geldiğinde ona merhamet etmesi ise rahmettir*²⁴ diyerek konuyu özetlemiştir. Ailede meveddet başlangıç, rahmet ise sonuçtur. Yuva meveddet ile kurulur, rahmetle ömür boyu devam eder. Başlarda meveddet etkindir, ilerleyen zamanlarda rahmet ağır basmaya başlar. Aile içerisinde meveddet daha çok yetişkinler arasındadır. Çocuklar ise rahmetin gölgesinde büyür ve yetişirler. Meveddet çoğu zaman karı koca arasında karşılıklıdır. Anca rahmet gün gelir tek taraflı ve karşılıksız olarak da ailenin dinamiği olmaya devam eder. Eşlerden biri hastalanıp güç kuvvetten düştüğünde artık rahmetle yuva hayatıyetini sürdürür.²⁵

Bir ayette nikâh akdi, *mîsak ğalîz* ifadesiyle tanımlanır: *Ey İnananlar! Kadınlara zorla mirasçı olmaya kalkmanız size helal değildir. Apaçık hayâsızlık etmedikçe onlara verdiğinizin bir kısmını alıp götürmeniz için onları sıkıştırmayın. Onlarla güzellikle geçinin. Eğer onlardan hoşlanmıyorsanız, sabredin, hoşlanmadığınız bir şeyi Allah çok hayırlı kılmış olabilir. Bir eşin yerine başka bir eşi almak isterseniz, birincisine bir yük altın vermiş olsanız bile ondan bir şey almayın. İftira ederek ve apaçık günaha girerek ona verdiğinizizi geri alır mısınız? Nasıl alırsınız ki siz birbirinize katılmıştınız ve onlar sizden sağlam teminat/ mîsak ğalîz almışlardı.*²⁶ Mîsâk kelimesi pek çok ayette²⁷ *Yüce Allah'ın, kendisine inanma, yalnızca kendisine kulluk yapma ve dinini sahiplenme konusunda kullarından aldığı söz/teminat için kullandığı mîsâk kelimesinin, sağlam anlamına gelen ğalîz ifadesiyle nitelenerek kullanılması son derece dikkat çekicidir. Mîsak-ı ğalîz, kadını Yüce Allah'ın emaneti olarak alma, Al-*

²² Bkz. Mâtürîdî, *Te'vilâtü Ehli's-Sünne*, Rûm 30/21, Beyrut 2004.

²³ Sa'lebî, *el-Keşf ve'l-Beyân*, Rûm 30/21, Beyrut 2004.

²⁴ Bkz. Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmî'l-Kur'ân*, Rûm 30/21.

²⁵ Bkz. Mekârim Şirâzî, *el-Emsel fî Tefsîri Kitâbillah*, Rûm 30/21.

²⁶ Nisâ 4/19-21.

²⁷ Bkz. Bakara 2/27, 6383, 84,93; Âlu Imrân 3/81, 187; Nisâ 4/154, 155; Mâide 5/7, 12, 13, 14, 70; A'râf 7'169; Ra'd 13/20, 25; Ahzâb 33/7; Hadîd 57/8. Toplamda 23 kere geçen mîsâk kelimesi Yüce Allah'a, O'nun kitabına ve insanlara izafe edilmiş, iki ayette de ğalîz kavramıyla nitelenmiştir. Bunlardan biri İsraîloğullarından alınan mîsâk için (Nisâ 4/158), diğeri de nikâh akdi için bu ayette kullanılmıştır.

*lah'ın emriyle helali edinme, onu güzellikle tutma yahut boşama söz konusu olduğunda güzellikle bırakma*²⁸ şeklinde anlaşılmıştır.²⁹ Seleften bazılarının nikâh akdi esnasında bu ayeti okuyarak yapılan akdin önemini taraflara hatırlattığı kaynaklarımızda yer almıştır.³⁰

Yüce Rabbimizin ısrarla birleştirmemizi istediği bağlar özellikle ve öncelikle aile yuvasındaki bireyler arasındadır ve bu bağları oluşturan da temelde ailedir. Zira akrabalar içerisinde en uzun beraberlikler karı-koca ve çocuklar arasında yaşanır, insanlar aile yuvası sayesinde birbirlerinin akrabası olurlar. *O müminler, Allah'ın ahdini yerine getirirler, anlaşmayı bozmazlar. Onlar, Allah'ın birleştirilmesini emrettiği şeyi birleştirirler, Rablerinden korkarlar; kötü hesaptan ürkerler.*³¹ *Onlar Allah'la yapılan sözleşmeyi kabulden sonra bozarlar. Allah'ın birleştirilmesini buyurduğu şeyi ayırırlar ve yeryüzünde bozgunculuk yaparlar; zarara uğrayanlar işte onlardır.*³² Ayetlerde Allah'ın birleştirilmeyi emrettiği bağlar, iman, akrabalık, beşerî ve ahlakî bütün ilişkileri kapsar. Aile bireyleri içerisinde yer alan karı koca, ömürlerinin en uzun, en etkili, en nitelikli zamanlarını aile içerisinde geçirirler. Aile bireyleri birbirlerinin yalnızca yakın akrabası değil, aynı zamanda misafirden, komşudan öte uzun soluklu bir yakınlık ifade ederler. Dolayısıyla onlar birbirlerine karşı din kardeşliği, akrabalık, komşuluk ve misafirlik hukukunu da gözetmek durumundadırlar.

Yüce Allah'ın en sevmediği helal olarak nitelenen boş(a)nma söz konusu olduğunda da taraflar aralarındaki hısımlığı hasımlığa dönüştürmeden yine bu ilahî ölçüler doğrultusunda aile yuvasını sonlandırırlar. Zira hısımlık son bulsa da İslâm kardeşliği son bulmaz. Bu nedenle Kur'ân'da *talak* ile ilgili bir sure ve konuyla alakalı pek çok ayet yer alır. Bu ayetler, taraflardan birbirlerinin haklarını çiğnemenin, usulüne uygun bir şekilde yuvayı sonlandırmalarını ister.

2. Günümüzde Aile Yuvası:

İnsanımız, ilk Peygamber ve eşi tarafından temeli cennette atılan, peygamberlerin sünneti olan aile yuvasının önemini tam olarak kavrayamadı. Aile yuvasını

²⁸ Bkz. Bakara 2/229, 231.

²⁹ Bkz. Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, Nisâ 4/21.

³⁰ El-Hivârî, *Tefsîru Kitabillahi'l-Azîz*, Nisâ 4/21.

³¹ Ra'd 13/20-21.

³² Bakara 2/27; Ra'd 13/25.

kendilerine cenneti kazandıracak bir cennet hayatının yaşandığı yuvaya dönüştüremedi. Aile yuvası kurarken dünyalıklar tercih edildi, din esas alınmadı. Sonuçta huzursuzluklar içerisinde kıvranan yahut kuruluşundan kısa zaman sonra yıkılma ile karşı karşıya kalan bir kuruma dönüştü yuvalar.

Bugün de aile yuvaları, görünüşte *Allah'ın emri, Peygamberin kavliyle* cümlesiyle kurulmaktadır. Ancak bu ifade sözde kalmaktadır. Bu sözle bir araya gelen taraflar bu sözün farkında değiller çoğu zaman. Ne nişanlar ne düğünler *Allah'ın emri, Peygamberin kavliyle* icra ediyor, ne de kurulan aile, Allah ve Rasülünün ölçüleri doğrultusunda varlığını sürdürebiliyor. İnsan olmanın, insanlarla beraber olmanın tabii bir sonucu olan sorunlarla karşılaşıldığında Allah ve Peygamberinin ölçülerine müracaat kimsenin aklına gelmiyor. Çaresizlik içerisinde kıvranan taraflar, aileler ve yetkililer çözümü bize uymayan beşerî ideolojilerin belirlediği çözümlerde arıyorlar. Aile yuvasının bitme noktasına geldiği batı kültüründen devşirme söylemlerle problemlerin üstesinden gelinmeye çalışılıyor ve çoğu zaman başarılı olunamıyor.

Sevgi ve merhamet/meveddet ve rahmet temelleri üzerine kurulan ve bu değerlerle yaşaması gereken aile yuvasında dünyevîleşmenin ve kontrolsüz teknolojinin pençelerinde savrulan, içerisinde bulundukları nimetin farkında olmayan bireyler arasında sıcak, samimi, güven duyguları zayıflamaktadır. Dünyanın öteki uçlarında kendilerine sanal dost-arkadaş arayan bireyler, aile içerisinde birbirlerinden kopmakta, bir arada yaşarken yalnızlaşmakta; sevgi ve merhamet ocağı olması gereken yuvayı stres ve buhranlar odağına dönüştürmektedir.

Aile yuvasının saygınlığı dile getirilse bile aile yuvasına gerçekte o gözle bakılmıyor. Dünyevî gerekçelerle evlilik, sürekli ötelenmekte ve ileri yaşlarda kurulan yuva basit ve güncel sorunlar karşısında yıkılma tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır. Yasal kimi yaptırımlar boşa(n)mayı geciktirse bile, aile yuvasını yıkma sıradanlaşıyor ve yuvayı sonlandıran taraflar birbirlerine düşman kesiliveriyorlar. *Allah'ın emri, Peygamberin kavliyle* bağdaşmayan nafaka ödemeleri, çocuk bakımları konusundaki çekişmeler açılan yaraları derinleştirmeye devam ediyor. Beşerî yaptırımlardan istediği sonucu alamayan taraflar şiddet, intihar gibi meşru olmayan yollara sapıyor.

Aile bireyleri hep hak peşinde koşmakta, sorumluluklarını doğru bir şekilde bilen, hatırlayan ve gereği gibi yerine getirenler azalmaktadır. Bunun sonucu taraflar birbirlerine karşı hak arama mücadelesi vermektedirler. Bu ise aradaki uçurumu derinleştirmekte, bireyler arasındaki güveni sarsmakta, sevgi bağlarını zayıflatmaktadır. Sonuçta orta yerde hep hak etmediği hakkını arayan, bunun yanında sorumluluğunu hiç aklına getirmeyen bireyler kıvrınmaktadır.

Çarelerin tamamen tükendiğinde başvurulması gereken *talak/boşa(n)ma* tarafların birbirlerini tehdit aracı olarak sıkça kullandıkları ve kolaylıkla başvurdukları bir yol olmuştur. Aylarca ve hatta yıllarca devam eden bu süreçte taraflar birbirlerine nasıl maddî zarar verebilmenin yollarını aramakta ve birbirlerine verilen zararı kazanım olarak görmekte, bu arada kadın kadar erkekler ve özellikle çocuklar büyük mağduriyetler yaşamaktadırlar.

Çözüm ise *Allah'ın emri, Peygamberin kavliyle* kurulan ailenin yeniden fabrika ayarlarına dönmesidir. Unutmayalım ki Cenab-ı Hakkın hak dini İslâm, her hak sahibine hakkını vermiştir. Onda her soruya cevap, yaşanılabilecek her soruna çözüm vardır. O halde yapılması gereken *Müslümanım Elhamdülillah* sözünün Allah ve Rasûlünün her alandaki ölçülerine teslim olma taahhüdü olduğunun bilincinde hareket etmektir.

İslâm ailesi *Allah'ın emri ve Peygamberin kavliyle kurulmalı; Kitap-Sünnet ölçüleri ışığında yaşamalı, ölüm yahut boşanma ile sonlanması halinde yine bu ölçülere göre hareket edilmelidir*. Peygamberimizin en uzun evli kaldığı ilk eşi Hz. Hatice annemizi yıllar sonra bile hep hayırla yadedişi ne kadar anlamlıdır.

3. Kur'ân'da Anlatılan Aile Örnekleri

Kur'ân'ın aile ile ilgili olarak sunduğu örnekleri ve onların okuyucuya sunmak istediği mesajları görelim:

3.1. İlk İnsan ve Eşinden Mesajlar

Aile ile ilgili olarak Kur'ân'da yer alan çok çarpıcı örneklerin başında ilk insan ve eşi ile ilgili açıklamalar yer alır. Kur'ân'da önce ilk insanın eşiyle birlikte yaşadığı maceralar anlatılır. Şöyle ki onlar hayatı birlikte paylaşmışlar, yasağı birlikte çiğnemişler, tevbeye birlikte sığınıp dua etmişler, sonra acı ve tatlısı ile dünya hayatını birlikte yaşamışlardır.

İlk insanın yaratılma, cennette yaşama, yasak meyveden yeme ve dünyaya gönderilme serüvenini anlatan ayetlerden birkaçı şöyledir:

*Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan ve ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üretip yayan Rabbinizden sakının.*³³

Biz: Ey Âdem! Sen ve eşin beraberce cennete yerleşin; orada kolaylıkla istediğiniz zaman her yerde cennet nimetlerinden yiyin; sadece şu ağaca yaklaşmayın. Eğer bu ağaçtan yerseniz her ikiniz de kendine kötülük eden zalimlerden olursunuz, dedik.

*Şeytan onların ayaklarını kaydırıp haddi tecavüz ettirdi ve içinde bulundukları cennetten onları çıkardı.*³⁴

*Âdem ile eşi dediler ki: Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz.*³⁵

*Sizi bir tek candan (Âdem'den) yaratan, ondan da yanında huzur bulsun diye eşini (Havva'yı) yaratan O'dur. Eşi ile (birleşince) eşi hafif bir yük yüklendi (hamile kaldı). Onu bir müddet taşıdı. Hamileliği ağırlaşınca, Rableri Allah'a: Andolsun bize kusursuz bir çocuk verirsen muhakkak şükredenlerden olacağız, diye dua ettiler. Fakat (Allah) onlara kusursuz bir çocuk verince, kendilerine verdiği bu çocuk hakkında (sonradan insanlar) Allah'a ortak koştular. Allah ise onların ortak koştığı şeyden yücedir. Kendileri yaratıldığı halde hiçbir şeyi yaratamayan varlıkları (Allah'a) ortak mı koşuyorlar?*³⁶

Tercih edilen görüşe göre son iki ayette Yüce Allah'tan kusursuz/sâlih evlat isteyenler Hz. Âdem ve eşi Havva; daha sonra evlat sahibi olunca şükretme yerine çeşitli şekillerde gizli yahut açık olarak Allah'a şirk koşanlar, onların evlatlarıdır. Yoksa şirk koşanlar Âdem ve eşi değildir. Nitekim ayetin sonundaki ifadelerin ikil olarak değil de çoğul olarak gelmesi bu görüşü desteklemektedir.³⁷ Ayet, ilk insandan itibaren anne babaların evlatları sebebiyle tevhidî problemler yaşadıklarına örnektir.

Kur'ân bize Âdem'in iki oğlunun kurban sunmalarını, onlardan müttakî olanın kurbanın kabul edildiğini, ötekinin ise kurbanın kabul edilmemesi sebebiyle

³³ Nisa 4/1.

³⁴ Bakara 2/35-36.

³⁵ A'râf 7/23.

³⁶ A'râf 7/189-191.

³⁷ Bkz. İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*, A'râf 7/189-191.

kıskançlıkla kardeşini öldürdüğünü anlatır.³⁸ Tarihî bilgilere göre yeryüzünde ilk olarak kan dökmekle sonuçlanan kardeş kavgasının yaşandığı bu sırada Hz. Âdem hayattadır. Bu olayla insanlık, ilk aile içi probleme tanık olmuştur. Bu konudaki ayetler, kardeşler arasında yaşanan bu olayların sebep ve sonuçlarını anlatarak, insanlığın benzer durumlara düşmemesini hedeflemiştir.

3.2. Hz. Nûh ve Hz. Lût Peygamber'in İnanmayan Hanımları

Kur'ân bize kocalarına ihanet eden iki kadından bahseder. Bunlardan biri Hz. Nuh peygamberin karısı, diğeri ise Hz. Lut peygamberin karısıdır. Onların ihaneti, namus ihaneti değil; Tevhid konusunda ihanettir. Zira onlar mümin kocalarına iman etmemişler ve münafıklık yaparak müşriklerle iş birliği yapmışlardı.³⁹

*Allah, inkâr edenlere, Nuh'un karısı ile Lût'un karısını misal verdi. Bu ikisi, kullarımızdan iki sâlih kişinin nikâhları altında iken onlara hainlik ettiler. Kocaları Allah'tan gelen hiçbir şeyi onlardan savamadı. Onlara: Haydi, ateşe girenlerle beraber siz de girin, denildi.*⁴⁰

Rivayetlere göre Hz. Nuh, karısı Vâile, Hz. Lût da karısı Vâhile ile birlikte yaşamaya devam ettiler. Demek ki bunlardan ilki tufanda boğuluncaya, diğeri de Lût kavmiyle birlikte helak oluncaya kadar kocalarıyla birlikte yaşadılar. Elbette iki peygamberin eşleriyle yaşadığı bu inanç problemi de üzerinde durulmaya değer bir konudur. Her iki peygamber de inanmayan hanımlarıyla, onlar ilahî azabla helak oluncaya kadar birlikte yaşamışlar, onlardan ayrılmayı düşünmemişlerdir. Bu süreçte onların eşleriyle tevhidî konulardaki sonuçsuz kalan tartışmalarını tahmin etmek mümkündür.

3.3. Hz. Nuh Peygamberin İnanmayan Oğlu

Kur'ân bizlere, Hz. Nuh'un inanmayan ve babasını dinlemeyip tufanda boğulan oğlunun hikâyesini anlatır.⁴¹ Bu olay da Hz. Nuh peygamberin bu inanmayan

³⁸ Bkz. Maide 5/27-31.

³⁹ Nuh peygamberin hanımı, insanlara kocasının mecnun olduğunu söyler; Lut'un karısı ise kocasına misafirler geldiğinde kavmine haber vererek ona ihanet ederdi. Bkz. İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*, Tahrim 66/10.

⁴⁰ Tahrim 66/10.

⁴¹ Bkz. Hûd 11/42-47.

oğlu ile tevhidi tartışmalar yaşadığını, nihayet ilahî azabla helak edilinceye kadar *o benim ailemden* diyerek baba şefkatiyle oğluna sahip çıktığını gösterir.

3.4. Hz. İbrahim Peygamberin İnanmayan Babası

Kur'ân, Hz. İbrahim Peygamberin puta tapan babası Âzer ile yaptığı tevhid mücadelesini hatırlatır.⁴² Hz. İbrahim'in putperest olan babasına karşı *babacığım* ifadesini kullanarak onu tevhid dinine çağırması ve asla ondan kopmaması, onun yanından ayrıldıktan sonra bile onun bağışlanması için dua edeceğini söylemesi⁴³ bize, farklı inançlarda olan aile bireylerine karşı davranışlarımız hakkın ipuçları verir mahiyettedir.

Peygamberlerin, inanmayan eş, çocuk ve diğer yakınlarına davet görevini hakkıyla yerine getirdikleri açıktır. Ne var ki alıcı konumunda olan kişiler, bu davetten almaları gereken dersleri alamamışlardır. Dolayısıyla peygamberler bu insanlara karşı da vazifelerini yapmışlar, ancak karşılarındaki kişiler, bu konuda üzerlerine düşenleri yapmamışlardır. Sonuçta sorumluluklarını yerine getirmeyen bu kimseler, yaptıklarının sonuçlarına bu dünyada kendileri katlanmışlar ve öteki dünyada da katlanacaklardır. Kur'ân bu çeşit örnekleri, vazifelerini layığıyla yaptıkları halde olumlu sonuçlar alamayan davetçilere moral vermek ve onları hayal kırıklığına düşmekten kurtarmak için anlatır.

3.5. Hz. Eyyub Peygamberin Karısını Dövmeye Yemin Etmesi

Kur'ân, Hz. Eyyub peygamberin karısı Leyya'yı dövmeye yemin etmesinden ve bu yemininden kurtuluş formüllerinden bahseder.

*Eline bir demet sap al da onunla vur, yeminini böyle yerine getir. Gerçekten biz Eyyub'u sabırlı bulmuştuk. O, ne iyi kuldu! Daima Allah'a yönelirdi.*⁴⁴

Rivayete göre Hz. Eyyûb peygamber, hastalığı sırasında kendisine yanlış yapan karısı için, *iyi olunca yüz değnek vuracağına* dair yemin eder. Sonra Yüce Allah, onun için yeminini yerine getirmesi için kadının da fazla canını yakmayacak bir

⁴² Bkz. Enâm 6/74, Meryem 19/42-48, Enbiya 21/52, Şuarâ 26/70, Saffât 37/85, Zuhuruf 43/26. Rivayetlere göre ayette geçen Âzer, Hz. İbrahim'in babasının adı yahut lakabı idi. Bir başka görüşe göre ise Âzer babasının ismi değil bir put ismi yahut yamuk/yanlış yapan anlamına bir sıfattır. Bkz. İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*, s, 383.

⁴³ Bkz. Tevbe 9/114, Mümtahine 60/4.

⁴⁴ Sâd 38/44.

formül önerir.⁴⁵ Demek ki, Eyyub ailesinde bazı problemler olmuş, Hz. Eyyub gibi sabır abidesi bir peygamber, eşine sopa vuracağına and içmek zorunda kalmış, Yüce Allah da bu problemin çözümüne yönelik ona yol göstermişti.

Hukukçular bu ayeti, kocanın karısını ölçüsüz bir biçimde dövemeyeceğinin açık delili saymışlardır. Tâbiûn âlimlerinden Mücahid, *ayetin yalnızca Eyyub peygambere has olmadığını ve tüm herkesi ilgilendirdiğini* söyler. Aynı kuşağın ilim adamlarından Atâ da bu ayetle amel edilip edilemeyeceği konusunda kendisine yöneltilen soruya verdiği cevapta şöyle demiştir: *Kur'ân'da indirilen her şey, gerekleri yerine getirilmek ve uyulmak içindir.*⁴⁶ Nitekim Hz. Âişe'den gelen bir rivayete göre *Peygamberimiz ne bir kadını ne bir çocuğu ve ne de bir hizmetliyi asla dövmemiştir.*⁴⁷

3.6. Hz. Lokman'ın Oğluna Tek Kişilik Va'zı

Hz. Lokman, peygamber olup olmadığı ihtilaflı olan bir Kur'ân kahramanıdır. Onun peygamber olabileceği söylenirken, genel olarak onun Hz. Davud peygamber döneminde yaşamış bir hikmet adamı olduğu söylenir. Kültürümüzde Lokman Hekim, daha çok tıp alanında ün yapmış bir kahramanın adıdır. Oysa Kur'ân'daki Lokman'a ait hikmetlerde, manevî hastalıkların şifasına yönelik hikmetler anlatılır. Gerçi manevî hastalıklar ile maddî hastalıklar arasında yakın ilişki vardır. Bunlar birbirini tetikler. Bu yüzden dinimiz, ruh sağlığı kadar beden sağlığına, ruh temizliği kadar beden temizliğine, ruhun gıdalanması kadar beden beslemesine de büyük önem vermiştir. Moral tedavi, psikolojik tedavi, metanet gibi manevî şeylerin bedenî hastalıkların tedavisinde önemli rol oynadığı herkesin malumudur.

Lokman suresi 12-19. ayetlerde anlatılanlardan dikkatimizi çeken hikmetleri şu şekilde sıralayabiliriz:

Lokman, oğlunu karşısına almış ve ona vaaz etmektedir. Yüce Allah, hikmet deryası Lokman'ın o bir kişilik muhteşem vaazını, Kur'ân vasıtasıyla asırlardır milyonlara dinletmektedir.

⁴⁵ Bkz. Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, Sâd 38/44; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*, Sâd 38/44.

⁴⁶ Bkz. Kurtubî, *el-Câmi'*, Sâd 38/44.

⁴⁷ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, VIII, 204.

Hz. Lokman, bu bir kişilik vaazına '*ey oğulcuğum*' diye başlıyor. Bu ifade Lokman'ın vaazında üç kere tekrar ediliyor. Buna göre davetçi muhatabına baba şefkati ile yaklaşmalı ve ona gönlünü cezbeden ifadelerle hitap etmelidir.

Bilgelik, sahih inanç, isabetli hüküm, doğru konuşma, salih amel, bilgiyi yerli yerince kullanma, gereğini yapma demek olan *hikmet*, nimetlerin en büyüğüdür ve bu büyük nimete şükür gerekir. Şükür imana, nankörlük küfre götürür. Elbette insan, her ikisinin de sonucuna katlanır.

Ayetlerde önce Allah'a şükür, sonra ana babaya teşekkür emrediliyor. Yoktan var edene şükür ve varlığa sebep olana teşekkür isteniyor. Müşrik anne babayla bile iyi geçinmeli, bir evlat olarak onlara karşı insanî görevler yerine getirilmelidir.

Hayır olsun şer olsun, yapılan hiçbir şey küçük görülmemelidir. Çünkü Allah katında hiçbir şey yok olmaz, boşa gitmez. Zerre kadar hayır da şer de. Habbe, tohum tane demektir. Küçücük bir tohumdan nice büyük ağaçlar ve meyveler yetişir, gözle görülemeyen küçücük bir virüsten nice bedenler hasta olur ve yıkılır. Sevap ve günah tohumları da böyledir.

Kur'an'ın isteği, pasif iyi değil, aktif iyi olmaktır. Bunun için iyileri ve iyilikleri çoğaltmak gerekir. Bu sebeple iyi-güzel düşünmeli, iyi-güzel söylenmeli ve iyi-güzel işler yapılmalıdır. Namazı ikame, iyiliği emir ve kötülükten alıkoyma yolu zorludur, sıkıntılara hazır olmalı, kararlı ve sabırlı olmalıdır. Yüce Allah'a büyüklüğü hasreden mümin kibirden uzak durmalıdır.

Sözün frekansını değil kalitesini yükseltmek gerekir. Bunun için hikmetle konuşmalı, hikmetli konuşmalı, Lokman'ı örnek almalı, Hikmetli Kur'an'dan ilham almalı, hikmet kaynağından beslenmelidir.

3.7. Firavun'un Mümin Hanımı

Kur'an, Firavun'un mümin karısı Âsiye bnt. Müzâhım'ı de bizlere örnek olarak sunarak, kötü bir çevrede, inkârcı bir ailede, firavun gibi şer odaklarına rağmen nasıl Müslüman olunacağını anlatır. Zira bu imanlı kadını kocası çok ağır işkencelere tabi tutmuştur.

Allah, inananlara da Firavun'un karısını misal gösterdi. O: Rabbim! Bana katında, cennette bir ev yap; beni Firavun'dan ve onun (kötü) işinden koru ve beni zalimler topluluğundan kurtar, demişti.⁴⁸

Elbette iman eden mümin karısı ile inkârcı koca Firavun arasında dinî tartışmalar olmuş ve bu tartışmalar sonucu Firavun karısına işkence etmiş ve nihayet onu öldürmüştü.

3.8. Hz. Peygamber'in Eşleriyle Yaşadığı Problemler

Eşleri, Peygamberimizin yanında rahatlıkla fikirlerini söyleyebilir ve hatta onunla tartışabilirlerdi. Hudeybiyye anlaşmasının yapıldığı sene, ağaç altında Rıdvan Biatı yapılırken Hz. Peygamber, "Ağacın altında bana biat edenler, İnşallah cehenneme girmez" buyurmuştu. Orada bulunan Hafsa Annemiz şöyle karşılık vermişti: "Evet, girer ey Allah'ın Rasülü!" Peygamberimiz, onu azarlayınca, o şu ayeti okuyarak cevap vermişti: "İçinizden cehenneme uğramayacak yoktur. Bu, Rabbin için kesinleşmiş bir sözdür."⁴⁹ Bunun üzerine Peygamberimiz bir sonraki ayeti okuyarak ona cevap vermiştir: "Sonra Biz, Allah'tan sakınanları kurtarıyoruz, zalimleri de diz üstü çökmüş olarak orada bırakıyoruz."⁵⁰ Bu olay⁵¹ hem eşi Hz. Hafsa'nın geniş Kur'ân kültürüne ve hem de fikirlerini rahatlıkla peygambere söyleyip onunla tartışabildiğine tanıklık etmektedir.

Kur'ân Hz. Peygamberin eşleriyle yaşadığı bazı problemleri, bize yönelik mesajlarıyla anlatır. Peygamberin sırrını saklamayan eşler, birbirlerini kıskanıp peygambere birtakım planlar kuran eşler, dünyalık isteyerek peygamberi bunaltan eşler, Peygamberi ilâ vakasını yaşamaya mecbur tutan eşler. Nitekim Peygamberimiz, eşlerinin kendisine karşı takındıkları bazı uygunsuz tutum ve davranışlarından dolayı, bir ay yanlarına uğramamaya yemin etmişti.

Ey Peygamber! Eşlerine şöyle söyle: Eğer dünya dirliğini ve süsünü (refahını) istiyorsanız, gelin size boşanma bedellerinizi vereyim de sizi güzellikle salıvereyim.

⁴⁸ Tahrim 66/ 11.

⁴⁹ Meryem 19/71.

⁵⁰ Meryem 19/72.

⁵¹ Aîşe A. Bint Şâtî, *Resûlullahın Annesi ve Hanımları*, (Çeviren: İsmail Kaya), Konya, 1987, II, 115–116.

*Eğer Allah'ı, Peygamberini ve ahiret yurdunu diliyorsanız, bilin ki, Allah, içinizden güzel davrananlar için büyük bir mükâfat hazırlamıştır.*⁵²

Rivayete göre Peygamberimizin eşleri, kocalarından dünyalık bazı şeyler isterler ve bu isteklerini ileriye götürürler, onların bu tutumları karşısında Peygamberimiz bir ay onlara yaklaşmayacağına dair yemin eder ve ardından bu ayetler iner.⁵³ Buna göre Peygamberimiz onları mevcut şartlarda kendisiyle beraber kalma yahut boşama konusunda muhayyer bırakır. Onlar da Peygamberimizle kalmayı tercih ederler ve olay tatlıya bağlanır. Bu süreç içerisinde peygamberimizin herhangi bir şekilde şiddete başvurmadığını biliyoruz

*Ey Peygamber! Eşlerinin rızasını gözeterek Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi niçin kendine haram ediyorsun? Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.*⁵⁴

*Peygamber, eşlerinden birine gizlice bir söz söylemişti. Fakat eşi, o sözü başkalarına haber verip Allah da bunu Peygamber'e açıklayınca, Peygamber bir kısmını bildirmiş, bir kısmından da vazgeçmişti. Peygamber bunu ona haber verince eşi: Bunu sana kim bildirdi? dedi. Peygamber: Bilen, her şeyden haberdar olan Allah bana haber verdi, dedi.*⁵⁵

Bir rivayete göre Peygamberimiz, eşi Hz. Hafsa'ya bir aile sırrını söylemiş, o da o sırrı Hz. Âişe ile paylaşmıştı. Bunun üzerine bu ayet inmişti. Başka bir rivayete göre ise peygamberin bazı hanımları kendi aralarında anlaşarak, kışkırdıkları bir kumalalarına karşı bir plan yaparlar ve uygulamaya koyarlar. Bu plan sonucu Peygamberimiz bal yememeye yemin eder ve bu konuda bu ayet iner.⁵⁶ Bu rivayetler, peygamberimizin hanımları arasında kıskançlıktan kaynaklanan ve peygamberi üzen bir kısım tatsız hadiselerin olduğunu göstermektedir. Ashab arasında Hz. Peygamberin hanımlarını boşadığına dair kanaatler oluşma noktasına gelen bu problemler sonuçta tatlıya bağlanmış ve herhangi bir şiddet ve boşama olayı gerçekleşmemiştir.

Sonuçta peygamberimiz, eşlerini ve evini terk ederek mescide sığınmıştı. Benzeri bir olay da Peygamberin damadı Hz. Ali ile eşi arasında yaşanmış, o da

⁵² Ahzab 33/28-29.

⁵³ Bkz. İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*, Ahzab 33/28-29.

⁵⁴ Tahrim 66/1.

⁵⁵ Tahrim 66/3.

⁵⁶ Bkz. İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*, Tahrim 66/3.

sevgili eşi Hz. Fatıma ile tartışmış evi terk etmiş ve topraklara bulanmış bir halde sokakta kalmıştı.⁵⁷ Dikkat edilirse bu iki örnekte de karı koca arasında yaşanan problem sonucu kapı dışarı edilen kadın değil kocadır. Zira erkeğin ev dışında gideceği pek çok yer vardır, ama kadın aynı imkanlara sahip olmayabilir. Boşanma durumunda bile kadın iddeti bitinceye kadar kocasının evinde kalma hakkına sahiptir. Nerede kaldı bugün basit meseleler bahane edilerek kapı dışarı edilen, anne-babasının evine gönderilen yahut bakıma muhtaç bir halde terk edilen kadınlar!

3.9. Sesini Allah'a Duyuran Kadın

Kur'ân, ihtiyar halinde kendisini boşamak isteyen kocasını Peygambere ve Yüce Allah'a şikâyet eden bir kadını bir suresine konu eder ve eşler arasında yaşanan probleme çözümler önererek yuvayı yıkılmaktan kurtarır:

*Kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikâyetinde bulunan kadının sözünü Allah işitmiştir. Allah, sizin konuşmanızı işitir. Çünkü Allah işitendir, bilendir.*⁵⁸

Tartışma anlamına gelen Mücadele⁵⁹ suresinin ilk ayetlerinin inişi ile ilgili kaynaklarımızda anlatılan şu rivayetler, Müslüman kadının İslâm anlayışı hakkında çok net bilgiler vermektedir: *Havle (yahut Huveyle)* adlı bir kadına kocası zihar yapar. Yani kocası, cahiliyye gelenekleri doğrultusunda kızdığı hanımına "Sen bana artık anam gibisin" der. Bu cümle gelenekte, kadını boşama demektir. Kadın, kocasına "Git durumu Peygambere sor der, adam ben utanırım deyince, izin ver ben gidip sorayım der ve Peygamberimize gelerek şöyle der:

"Ey Allah'ın Peygamberi! Yıllarca kocamla birlikte yaşadık, ben onun yıllarca kahrını çektim, ona çocuklar doğurdum. Şimdi ahir ömrümde o, bana zihar yaptı!"

Peygamberimiz, geleneğe uygun olarak şöyle cevap verir: "Artık sen ona haramsın!"

Kadın, ben halimi Allah'a arz ediyorum, diyerek ısrarla şikâyet cümlelerini tekrarlar durur. Derken vahiy gelir ve surenin "'Kocası hakkında seninle tartışan ve

⁵⁷ Onu bu şekilde gören Peygamberimiz ona *Eba't-Türâb/Toprak babası* diye takılmıştır. Bkz. Asım Köksal, *İslâm Tarihi*, IX, 263.

⁵⁸ Mücadele 58/1.

⁵⁹ Sure tartışan kadın anlamına *Mücadile* diye de adlandırılmıştır.

*Allah'a şikayette bulunan kadının sözünü Allah işitmiştir."*⁶⁰ diye başlayan ayetleri iner.⁶¹

Bu tarihî olaydan çıkan sonuçları şöyle özetleyebiliriz:

Kadın, karşılaştığı bir problemin çözümünü dinin içerisinde arıyor ve kocasından peygambere gidip durumu sormasını istiyor.

Kocasının utanıp sormaktan çekindiği dinî bir meseleyi sorup araştırmaktan çekinmiyor. Nitekim Hz. Âişe annemiz, *"Allah ensar hanımlarına rahmet etsin, onların utanma duyguları, dinlerini öğrenmelerine engel olmadı"*⁶² diyerek bu gerçeği belirtmiştir.

Kadın geleneğe meydan okuyor, onu sorguluyor, inandığı ve tanıdığı dinin, akla ve maslahata aykırı olan bir geleneği onaylamayacağını biliyor ve Peygamberin geleneğe dayalı cevabıyla yetinmeyip kararlılıkla Yüce Allah'a dua etmeye devam ediyor.

Gönlünü yatıştıracak bir çözüm ve bilgiye ulaşınca dek, mücadele ve duayı sürdürüyor.

3.10. Genel Olarak Aile İçi Problemlere Kur'ânî Çözümler

Kur'ân'da karı koca arasında karşılaşılabilecek problemlerin çözümüne yönelik son derece anlamlı teklif ve tedbirler yer alır:

Allah'ın insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılması sebebiyle ve mallarından harcama yaptıkları için erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudur. Onun için sâliha kadınlar itaatkârdır. Allah'ın kendilerini korumasına karşılık gizliyi (kimse görmese de namuslarını) koruyucudurlar. Baş kaldırmamasından endişe ettiğiniz kadınlara öğüt verin, onları yataklarda yalnız bırakın ve (bunlarla yola gelmezlerse) dövün. Eğer size itaat ederlerse artık onların aleyhine başka bir yol aramayın; çünkü Allah yücedir, büyüktür.

⁶⁰ Mücadele 58/1.

⁶¹ Taberi, *Câmiu'l-Beyân*, Mücadele 58/1.

⁶² Ahmed, VI, 148.

*Eğer karı-kocanın aralarının açılmasından korkarsanız, erkeğin ailesinden bir hakem ve kadının ailesinden bir hakem gönderin. Bunlar barıştırmak isterlerse Allah aralarını bulur; şüphesiz Allah her şeyi bilen, her şeyden haberdar olandır.*⁶³

*Eğer bir kadın kocasının geçimsizliğinden yahut kendisinden yüz çevirmesinden endişe ederse, aralarında bir sulh yapmalarında onlara günah yoktur. Sulh (daima) hayırlıdır. Zaten nefisler kıskançlığa hazırdır. Eğer iyi geçinir ve Allah'tan korkarsanız şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdardır.*⁶⁴

Ayetlerde şu hususlar dikkatimizi çekmektedir:

Ayet, ailede kadın ve erkeğin birbirlerine karşı sorumluluk ve duruşlarını, aile içerisindeki görev paylaşımlarını belirlemektedir.

Kur'ân'ın hedeflediği aile, sâlih, itaatkar ve Allah'ın sınırlarını koruyan eşlerden oluşur ve o alide huzur/geçim/uyumluluk esastır. Ayette öncelikle bu niteliklerin sayılması, kadını bu iyi hasletlere yönlendirmek içindir.

Problem kadın kaynaklı olursa, buna karşı aşamalı bir yol önerilmiştir.

Bu yollar önce etkili bir şekilde va'z u nasihat, ardından psikolojik küsüşme, bunun ardından te'dib etme gelmektedir.

Bundan sonra kadın ve erkeğin ailesinden iki hakeme problemin arz edilmesi aşaması gelir. Bu aşamada, eşler dertlerini yalnızca belirlenen hakemlere anlatırlar ve hakemler hakkaniyet ölçüleri içerisinde kararlarını verirler.

Olaya hakemlere intikal ettiğinde dahi eşlerin ve hakemlerin yegâne amacı eşlerin barışmasını sağlamak ve yuvayı kurtarmak olmalıdır.

Bütün bu yöntemlerde amaç, aile yuvasını yıkılmaktan kurtarmak ve huzurlu bir şekilde devam etmesini sağlamaktır.

Boşanma, tüm çarelerin tükendiğinde başvurulabilecek bir ruhsattır. Kur'ân, boşama sınırlarını belirleyen pek çok ayetin yanında konuya müstakil bir sure (Talak suresi) ayırarak boşamayı keyfilikten kurtarmış, belirli ölçülere bağlamıştır. Görüldüğü üzere boşama, bazı çevrelerin sandığı gibi erkeğin iki dudağı arasından çıkıverecek bir söze bağlı değildir. Özellikle erkeğe ağır sorumluluklar yükleyen ve en son başvurulması gereken bir çaredir.

⁶³ Nisâ 4/34-35.

⁶⁴ Nisa 4/128.

Tüm bu aşamalarda taraflar Yüce Allah'ın üzerlerinde gözetici olduğunu ve yapıp ettiklerinden O'na karşı sorumlu olduklarını unutmamalıdır.

3.11. Diğer Örnekler

Kur'an'da yer alan bu örnekler yanında kaynaklarımız, Hz. İbrahim'in eşiyle problemler yaşadığı ve bu yüzden ikinci eşi Hz. Hacer'i kucağındaki çocuğu ile Mekke'nin ekin bitmez, kervan geçmez vadisine⁶⁵ bırakmak zorunda kaldığını anlatır. Yıllar sonra Hz. İbrahim, oğlu İsmail ile birlikte Ka'be'nin temellerini yükseltmek üzere Mekke'ye geri geldiğinde eşi Hz. Hacer vefat etmişti. Bu olayda da dikkatimizi çeken hususların başında Hz. Hacer'in Allah'ın emrine ve kocasının tercihine tam bir teslimiyetle uyması ve Allah'a güvenmesidir. Zira bu hicretle Hacer, kucağındaki çocukla bir başına hayat mücadelesi vermek zorunda kalmıştır.

Yine rivayetlere göre Hz. İsmail, kanaatkâr olmayan ve sürekli sızlanan eşini babasının tavsiyesi üzerine boşamış ve başka bir kadınla tekrar evlenmiştir.⁶⁶ Hz. İbrahim ve Hz. Muhammed salavât dualarında kendilerini aile boyu andığımız örneklerimizdir. Her iki peygamber de aileleriyle azımsanmayacak problemler yaşamış, bu problemlere rağmen aile yuvasını devam ettirmiş ve problemlerle nasıl baş edileceğini en güzel şekilde bizlere sunmuştur.

Sonuç

Buraya kadar Kur'an'dan derlediğimiz bu örneklerde insanın olduğu yerde problemlerin olabileceğine dikkat çekilmiş, toplumun temeli olan aile ortamı içerisinde de karı-koca, ebeveyn ve çocuklar arasında birtakım problemlerin yaşanabileceğine işaret edilmiş ve problemlere Kur'an'ın sunduğu sağlıklı çözümler üzerinde durulmuştur.

Kültürümüzde aile yuva ası kurulurken yaşanan nişan, nikah, zifaf merasimlerinde yapılan duada üç tarihi çift öne çıkar ve bu üç çift model olarak sunulur. *Hz. Âdem-Hz. Havva çifti, Hz. Muhammed-Hz. Hatice çifti, Hz. Ali-Hz. Fatıma çifti*. Bir hocamız bunlar eşler arasında problem yaşayan çiftler diye bu duayı yapmanın pek uygun olmadığını söylemişti. Oysa bu çiftler problemlerini kendi aralarında çözmesini bilen ve aile yuvasını sonuna kadar götüren çiftlerdir. Zaten ideal olan sıfır

⁶⁵ Bkz. İbrahim 14/37.

⁶⁶ Bkz. Asım Köksal, *Peygamberler Tarihi*, I, 195-200.

problemli bir aile değil, problemleri en aza indirebilen ve bunları da en güzel şekilde çözebilen ailedir.

Huzurlu ve güçlü toplumlar, huzurlu ve güçlü ailelerden kurulur. Bu ise inanç ve amel bakımından güçlü, donanımlı bireylerce sağlanacaktır. Aile yuvası, mutluluğu ve mutsuzluğu yalnızca karı kocayı ilgilendiren bir kurum değildir. Aksine o, anne baba, çocuklar ve diğer akrabalarından oluşan geniş bir kurumdur. Dolayısıyla onun mutluluğu ve mutsuzluğu tüm akrabaları ilgilendirir. Aile yuvasının kuruluş amacı, üyelerin huzur ve mutluluğunu temin etmektir. Yuvada birtakım huzursuzluklar zuhur ettiğinde, bunların usulüne uygun olarak çözülmesi, anne baba ve diğer aile bireyleri başta olmak üzere, etkili ve yetkili herkesin temel görevidir. Yuva içerisinde hiç problem yaşamamak arzu edilse de bu, her zaman mümkün olmayabilir. Önemli olan problemleri akl-ı selim ile çözebilmek ve yuvayı acı tatlı hatıralarıyla yaşatabilmektir. Bu konuda Kur'ân'da yer alan örnekler ve konuyla ilgili Kur'ân'ın çizdiği yol haritası ufuk açıcı ve yol göstericidir.

Bu nedenle ailenin kuruluş aşamasında, eş seçiminde ve sonraki dönemlerde çok fazla hayalci olmamalı, yaşadığımız dönem ve şartların insanları olduğumuzu göz önünde bulundurmalı, hayattan beklentilerimiz yapabileceklerimiz ve erişebileceklerimiz olmalıdır. Bizler sahabî nesli olmadığımıza göre, birbirimizden sahabî nesli davranışı beklememeli; melek olmadığımıza göre, birbirimizden meleklik de beklememeli, gerçekçi olmalı ve yapabileceklerimizi konuşmalıyız. Zira mutlak kemal, yüce Allah'a mahsustur.

Kaynakça

Aişe A. Bint Şâtî, *Resûlullahın Annesi ve Hanımları*, (Çeviren: İsmail Kaya), Konya, 1987.

Buhari, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl el-Buharî, *el-Câmiu's-Sahih*, el-Amîre, İst, 1353.

Ebû Davûd, Süleyman b. Eşas-es-Sicistâni, *Sünen*, Beyrût, ty.

Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, İstanbul, Eser, ty.

Hivârî, *Tefsîru Kitabillahi'l-Azîz*, Beyrut 2004.

İbn Atıyye, *el-Muharrerü'l-Vecîz*, Katar 1982.

İbn Mâce, *Sünen*, İstanbul, ty.

İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, Daru Beyrût, Beyrût, 1957.

- İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferac, *Zâdü'l-Mesîr fî İlmi't-Tefsîr*, Beyrut, 1984
- Köksal M. Asım, *İslâm Tarihi*, Şamil Y. İst, 1987.
- Köksal M. Asım, *Peygamberler Tarihi*, T. Diyanet Vakfı Y. Ank. 1992.
- Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed, *el- Câmi'li Ahkâmi'l- Kur'an*, Dâru İhyâi Tûrâsi'l-Arabî, Beyrût, ty.
- Mâtürîdî, *Te'vilâtü Ehli's-Sünne*, Beyrut 2004.
- Mekârim Şirâzî, *el-Emsel fî Tefsîri Kitâbillah*, Beyrut 2004.
- Mevdûdî, Ebu'l-A'lâ, *Tefhimü'l-Kur'ân*, İstanbul, 1996.
- Müslim b. Haccac, *el-Câmiu's- Sahih*, Mısır, 1955.
- Nesâî Ebu Abdirrahman, *Sünen*, Beyrut, ty.
- Neseî Abdullah b. Ahmed, *Medâriküt- Tenzîl ve Hakaiku't- Te'vîl*, Mecmuatûn Mi-ne't-Tefâsir'in İçinde, Daru İhyai't-Turasi'l- Arabi, Beyrût, ty.
- Râzî, Muhammed b. Hüseyin Fahrüddin, *et-Tefsîru'l- Kebir*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Tahran, ty.
- Sa'lebî, *el-Keşf ve'l-Beyân*, Beyrut 2004.
- Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, Beyrut 1984.
- Taberî, Ebu Ca'fer Muhammed b.Cerir, *Câmiu'l-Beyan an Te'vili'l Kur'ân*, Beyrut, D. Fikir, 1988 .
- Yahya b. Selâm, *Tefsîru Yahya b. Selâm*, Beyrut 2004.
- Zemahşerî, Carullah Muhammed b. Ömer, *el-Keşşaf an Hakaiki't-Tenzîl ve Uyuni'l-Ekâvîl*, Beyrut, ty.